

۸۸۱۷۱

مجموعه مقالات فقهی، حقوقی و اجتماعی

جلد دوازدهم

تألیف:

حضرت آیت الله سید محمد موسوی جنوردی (دام ظلّه)
استاد دانشگاه خوارزمی (دریست معلم)

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

سرشناسه	موسوی بجنوردی، محمد، ۱۳۲۵ -
عنوان و نام پدیدآور	مجموعه مقالات فقهی، حقوقی، فلسفی و اجتماعی / تألیف محمد موسوی بجنوردی.
مشخصات نشر	تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، موسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۸۰ -
مشخصات ظاهری	ج. :
شابک	۱۵۰۰۰ ریال: ج. ۱: 3-411-964-335-964؛ ۱۸۰۰۰ ریال: ج. ۲: 9-93716-964؛ ۲۰۰۰۰ ریال: ج. ۳: 2-26-964-7986؛ ۳۰۰۰۰ ریال: ج. ۴: 7-29-964-7986؛ ۲۴۰۰۰ ریال: ج. ۵: 7-29-964-7986؛ 38-0؛ ۳۰۰۰۰ ریال: ج. ۸: 3-40-964-7986؛ ۳۰۰۰۰ ریال: ج. ۹: 2-47-964-7986؛ ۹۸۰۰۰ ریال: ج. ۱۰: 1-60-964-7986؛ ۱۵۰۰۰۰ ریال: ج. ۱۱: 0-70-964-7986؛ 978-964-7986-76-2: ج. ۱۲:
یادداشت	جلد سوم، هشتم، دهم و یازدهم با عنوان "مجموعه مقالات فقهی، حقوقی و اجتماعی" منتشر شده است.
یادداشت	ج. ۳ و ۴ (چاپ اول: ۱۳۸۳) (فیا). ج. ۵ (چاپ اول: ۱۳۸۴) (فیا). ج. ۶ (چاپ اول: تابستان ۱۳۸۵).
یادداشت	ج. ۷ (چاپ اول: ۱۳۸۶) (فیا). ج. ۸ (چاپ اول: ۱۳۸۷) (فیا). ج. ۹ (چاپ اول: ۱۳۸۸).
یادداشت	ج. ۱۰ (چاپ اول: ۱۳۹۰) (فیا). ج. ۱۱ (چاپ اول: ۱۳۹۲) (فیا). ج. ۱۲ (چاپ اول: ۱۳۹۴) (فیا).
یادداشت	کتابنامه. نمایه.
عنوان دیگر	مجموعه مقالات فقهی، حقوقی و اجتماعی.
موضوع	موسوی بجنوردی، محمد، بن حشر، ۵۸۷۴۵۴۹-ق. — نقد و تفسیر
موضوع	فقه چندی — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	فقه چندی — قرن ۱۴ — مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	خطابه‌ها
شناسه افزوده	موسسه چاپ و نشر عروج
شناسه افزوده	پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی. معاونت پژوهشی
رده بندی کنگره	۵۸۰.۳/۵BP
رده بندی دیویی	۲۹۷/۳۴۲
شماره کتابخانه ملی	۸۰-۱۰۵۶۳ م

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی (س)

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

مجموعه مقالات فقهی، حقوقی و اجتماعی (۱۲)

نویسنده: سید محمد موسوی بجنوردی

مدیر آماده سازی و ویراستار: سیده شهناز حسینی

حروف چین و صفحه‌آرا: نرجس ارجمند

ناشر: معاونت پژوهشی، انتشارات پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

نوبت چاپ: چاپ اول، پاییز ۱۳۹۴

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و نشر عروج

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۹۸۶-۷۶-۲

مرکز پخش: خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، پلاک ۱۲۹۶، مؤسسه عروج، تلفن: ۳-۸۱-۶۶۴۹۳۰

• تهران، بزرگراه تهران - قم، حرم مطهر حضرت امام خمینی (س)، ساختمان پژوهشکده امام خمینی (س) و

انقلاب اسلامی، کدپستی: ۱۸۱۵۱۶۳۱۱۱-صندوق پستی: ۱۸۱۵۵/۱۳۴

• دورنویس: ۵۵۲۳۵۶۴۱ تلفن: ۵۱۰۸۵۵۰۷

• وب سایت اینترنتی: www.ri-khomeini.ac.ir پست الکترونیکی: matin.pazhuhesh@yahoo.com

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۳	اتانازی در فقه و حقوق اساسی با محوریت آرای امام خمینی (س)
۳	مقدمه
۴	معنا شناسی
۴	مفهوم لغوی اتانازیا
۵	تاریخچه اتانازی
۶	زمینه تاریخی و طرح قانونی شدن اتانازی
۸	انواع اتانازی
۱۰	اتانازی در کشورهای مختلف
۱۱	نظر موافقان و مخالفان اتانازی
۱۱	استدلال موافقان مرگ آسان
۱۲	استدلال مخالفان مرگ آسان
۱۳	اتانازی در فقه

۱۳	اقسام مسأله:
۱۵	حکم دیه و قصاص در اسلام
۱۵	نظر فقهای امامیه
۱۷	نظریه اول: سقوط حق قصاص و دیه
۱۹	نظریه دوم: عدم سقوط حق قصاص با دیه
۲۳	نظر فقهی اصل سنت
۲۴	اتانازی در سقوط اسلام
۲۵	بررسی اتانازی از منظر حقوق مباحی قتل ترحم آمیز و حقوق کیفری
۲۶	نقش رضایت مجنی علیه و انگیزه در تحقق کیفری
۲۸	انگیزه و تأثیر آن بر مسئولیت کیفری
۲۹	عنصر مادی
۲۹	ترک فعل
۳۱	سبب مرگ درگیر شدن با ترک فعل مؤخر
۳۱	نتیجه گیری
۳۳	منابع
۳۷	بررسی فقهی سرقت رایانه ای (اینترنتی) با رویکردی بر نظر امام خمینی (س)
۳۷	مقدمه
۳۸	مجرمان رایانه ای چگونه عمل می کنند؟
۳۹	سرقت از منظر فقه
۴۱	مقایسه سرقت اینترنتی و سرقت فقهی

آیا بانک و حساب‌های بانکی حرز است؟.....	۴۲
حرز از نظر لغوی.....	۴۲
حرز از نظر فقهی.....	۴۲
حرز از نظر امام خمینی.....	۴۴
منظور از اخراج چیست؟ آیا اخراج فیزیکی است یا اخراج اعتباری را هم شامل می‌شود؟.....	۴۵
نفارت ردی اینترنتی و کلاهبرداری اینترنتی.....	۴۷
نتیجه.....	۴۸
منابع.....	۴۹
بررسی فقهی و حقوقی مرگ مغزی.....	۵۱
مقدمه.....	۵۱
مرگ و حیات در دین.....	۵۳
آغاز حیات و مرگ.....	۵۳
تفاوت خواب و مرگ.....	۵۹
روح چیست؟.....	۶۲
مرگ مغزی چیست؟.....	۶۴
نتیجه‌گیری.....	۶۶
منابع.....	۶۷
بررسی فقهی قاعده لاتعداد با رویکردی به دیدگاه امام خمینی (س).....	۶۹
مقدمه.....	۶۹

۷۰	کلیاتی در مورد قاعده لاتعاد
۷۰	اصطلاحات مطروحه در مبحث قاعده لاتعاد
۷۰	اعاده
۷۱	خلل
۷۲	مدرک اعاده لاتعاد
۷۳	دلالت عده لاتعاد
۷۴	قلمرو شمول قاعده نسبت به جاهل مطلقاً
۷۵	قلمرو شمول قاعده نسبت به ناسی و غافل
۷۶	قلمرو شمول قاعده لاتعاد نسبت به منظر و مکره و شک و متردد
۷۶	قلمرو شمول قاعده نسبت به حالت زیاد
۷۷	قلمرو شمول لاتعاد نسبت به شرایط اجزا
۷۷	قلمرو شمول قاعده نسبت به موانع و قواطع
۷۹	قلمرو شمول قاعده نسبت به قضا
۸۰	اختصاص قاعده به حالت فراغ یا فراغ و اثناء
۸۰	مستثنای قاعده لاتعاد
۸۹	موارد کاربرد لاتعاد
۹۰	نتایج
۹۴	منابع
۹۷	پزشک خانواده، تحقق عدالت در سلامت با رویکردی به آرای امام خمینی (س)
۹۷	مقدمه

سلامتی حق انسانی.....	۱۰۰
حق بر سلامتی.....	۱۰۲
عدالت در سلامت.....	۱۰۴
عدالت از منظر امام خمینی.....	۱۰۵
سلامتی عامل توسعه یافتگی کشورها.....	۱۰۶
سنجش «زان توسعه یافتگی.....	۱۰۶
رابطه «ن بر سلامتی و پزشک خانواده.....	۱۰۷
اهمیت حرفه پزشک و انجام اقدامات پیشگیرانه از منظر امام خمینی.....	۱۱۰
پزشک خانواده از سراسر جهان، داشت جهانی.....	۱۱۱
پزشک خانواده در ایران.....	۱۱۲
پزشک خانواده در کشورهای جهان.....	۱۱۵
الف) کشورهای پیشرو.....	۱۱۵
پزشک خانواده در آمریکا.....	۱۱۵
پزشک خانواده در کانادا.....	۱۱۵
پزشک خانواده در دانمارک.....	۱۱۶
پزشک خانواده در فرانسه.....	۱۱۷
ب) در کشورهای در حال توسعه.....	۱۱۸
پزشک خانواده در مصر.....	۱۱۸
پزشک خانواده در ترکیه.....	۱۱۹
پزشک خانواده در عربستان سعودی.....	۱۲۰

۱۲۱	 بحث و تفسیر
۱۲۳	 منابع
۱۲۷	 تأثیر تئوری مقتضیات زمان و مکان بر احکام ذمه با رویکردی بر نظر امام خمینی (س)
۱۲۷	 مقدمه
۱۲۷	 ذمه در لغت و اصطلاح
۱۲۹	 شرایط فرا داد ذمه
۱۳۱	 میزان جزیه
۱۳۱	 معافین از پرداخت جزیه
۱۳۳	 باب نکاح
۱۳۴	 باب ارث
۱۳۵	 باب قضا و شهادت
۱۳۷	 باب قصاص
۱۳۸	 باب دیات
۱۴۰	 باب طهارت و نجاست
۱۴۰	 نجاست اهل کتاب
۱۴۰	 الف) آیه
۱۴۱	 ب) روایت
۱۴۱	 ج) اجماع
۱۴۱	 طهارت اهل کتاب
۱۴۲	 الف) روایت

ب) أصالة الطهارة	۱۴۲
ج) شواهد تاریخی	۱۴۲
باب ذبائح	۱۴۳
نظراول: حرمت ذبایح اهل کتاب	۱۴۳
الف) آیات شریفه قرآن	۱۴۳
ب) روایات	۱۴۴
ج) نه از میل به ظالمان	۱۴۴
نظر دوم: حاکم ذبایح اهل کتاب	۱۴۵
الف - آیات شریفه قرآن	۱۴۵
ب - روایات	۱۴۵
ج - أصالة الاباحه	۱۴۶
باب معاملات	۱۴۶
مناطق ممنوعه	۱۴۷
باب شفعه	۱۴۸
باب رهن	۱۴۸
باب وکالت	۱۴۹
باب وصیت	۱۴۹
وقف	۱۵۱
نتیجه گیری	۱۵۸
منابع	۱۵۸

جایگاه رشد در تحقق مسئولیت کیفری با رویکردی بر نظر امام خمینی ^(س)	۱۶۱
مقدمه.....	۱۶۱
بررسی ماهیت رشد.....	۱۶۳
رشد حقوقی.....	۱۶۴
رشد کیفری.....	۱۶۵
جایگاه رشد در تحقق مسئولیت کیفری.....	۱۶۸
رشد در نظر امام خمینی.....	۱۷۲
نظرات فقها در شرح در امام خمین در خصوص رشد.....	۱۷۴
محمد فاضل لنکرانی.....	۱۷۵
یوسف صانعی.....	۱۷۵
احمد مطهری.....	۱۷۷
نقد نظر مطهری.....	۱۷۷
نتیجه گیری.....	۱۷۸
منابع.....	۱۷۹
حقوق شهروندی از نگاه امام خمینی ^(س)	۱۸۱
مقدمه.....	۱۸۱
مفهوم شهر در لغت و اصطلاح.....	۱۸۲
مفهوم شهروند در لغت و اصطلاح.....	۱۸۳
شهروندی در اسلام.....	۱۸۴
مفهوم حقوق شهروندی.....	۱۸۵

تاریخچه حقوق شهروندی در اسلام	۱۸۶
خاستگاه حقوق شهروندی در اسلام	۱۸۸
عناصر حقوق شهروندی	۱۸۹
(۱) حق آزادی و اقسام آن	۱۹۰
(۱-۱) آزادی اندیشه	۱۹۲
(۱-۲) آزادی مذهب	۱۹۳
(۱-۳) آزادی بیان	۱۹۴
(۱-۴) آزادی سیاسی	۱۹۵
(۲) حق عدالت اجتماعی	۱۹۶
(۳) حق امنیت	۱۹۸
(۳-۱) حق حیات	۱۹۸
(۳-۲) حق حریم خصوصی	۲۰۰
(۳-۳) حقوق قضایی	۲۰۳
نتیجه گیری	۲۰۵
منابع	۲۰۶
شرط مالیت عوضین در صحت معاملات با رویکردی بر نظر امام خمینی (س)	۲۰۹
مقدمه	۲۰۹
معانی مال	۲۱۰
الف) معنای لغوی مال	۲۱۰
ب) معنای اصطلاحی مال	۲۱۱

۲۱۹	معنای اصطلاحی مال از نظر علم حقوق
۲۲۰	انواع مال
۲۲۱	معانی ملک
۲۲۱	الف) معنای لغوی ملک
۲۲۲	ب) معنای اصطلاحی ملک
۲۲۴	خاستگاه و عنوان «ملکیت» و «مالیت»
۲۲۶	تفاوت مال و ملک و نسبت بین آنها
۲۲۷	بررسی وجه اعتبار مالیت و ملکیت
۲۲۷	بررسی
۲۲۸	بررسی
۲۲۹	دیدگاه امام خمینی در مورد شرط مالیت و ملکیت
۲۳۰	نتیجه گیری
۲۳۱	منابع
۲۳۵	مباحث فقهی پیرامون برداشت اعضای بدن انسان
۲۳۵	مقدمه
۲۳۶	ادله حرمت برداشت عضو
۲۳۶	(۱) جایز نبودن برداشت عضو به استناد ممنوعیت اضرار به نفس
۲۴۱	(۲) حرمت تغییر در خلقت الهی
۲۴۲	(۳) حرمت مثله کردن بدن انسان
۲۴۳	(۴) هتک و ذلت مؤمن

۲۴۴	۵) مصداق ظلم بودن قطع عضو
۲۴۴	ادله جواز
۲۴۴	۱. جایز بودن برداشت معامله به استناد ضرورت
۲۴۶	۲. حکومت ادله عناوین ثانویه بر ادله عناوین اولیه
۲۴۷	۳. استناد به روایات
۲۴۸	۴. بنای متلا
۲۴۹	نتیجه گیری
۲۴۹	منابع
۲۵۱	معامله با حق استرداد - فقه
۲۵۱	مقدمه
۲۵۲	تعریف معامله با حق استرداد
۲۵۲	تعریف بیع شرط
۲۵۳	تعریف رهن
۲۵۳	مبانی فقهی معامله با حق استرداد
۲۵۳	۱) فقه امامیه
۲۵۴	۱-۱) روایات
۲۵۵	۱-۲) اجماع
۲۵۶	۲) فقه اهل سنت
۲۵۷	بیع شرط و ربا
۲۶۴	نتیجه گیری

منابع.....	۲۶۴
وفای به عهد در فقه و حقوق.....	۲۶۷
مقدمه.....	۲۶۷
عهد و عقد.....	۲۶۸
تعریف وفای به عهد.....	۲۶۹
لزوم شای وفای به عهد.....	۲۷۰
آیات.....	۲۷۰
روایات.....	۲۷۱
قاعده اصالة اللزوم.....	۲۷۲
الف) بنای عقلا.....	۲۷۲
ب) سنت.....	۲۷۳
ماهیت حقوقی وفای به عهد.....	۲۷۳
نظریه اول: وفای به عهد عقد است.....	۲۷۴
نظریه دوم: وفای به عهد بیع است.....	۲۷۴
نظریه سوم: وفای به عهد عملی است واجب.....	۲۷۵
نظریه چهارم: وفای به عهد ایقاع لازم است.....	۲۷۶
نظریه پنجم: قول به تفصیل.....	۲۷۶
ایفای تعهد.....	۲۷۷
ایفای ناروا.....	۲۷۷
اتلاف موضوع تعهد.....	۲۷۸

الف: اتلاف از طرف متعهدله.....	۲۷۸
ب: اتلاف از طرف متعهد.....	۲۷۹
ج: اتلاف از طرف ثالث.....	۲۸۰
عهد شکنی.....	۲۸۱
خسارت.....	۲۸۱
خسارت تأخیر و خسارت عدم انجام تعهد.....	۲۸۴
جبران خسارت.....	۲۸۵
۱. جبران خسارت در عقد تصریح شده است.....	۲۸۶
۲. جبران خسارت در عرف.....	۲۸۶
۳. ضمان ناشی از حکم قانون در جبران خسارت.....	۲۸۶
نتیجه.....	۲۸۷
پیشنهاد.....	۲۸۸
منابع.....	۲۸۹
نمایه ها.....	۲۹۳
نمایه اعلام.....	۲۹۳
نمایه آیات.....	۳۰۵
نمایه روایات.....	۳۰۹
نمایه کتب.....	۳۱۱
کتابنامه.....	۳۲۳

پیشگفتار

کتاب حاضر دوازدهمین جلد از مجموعه مقالات است که شامل مقالات فقهی، حقوقی، اجتماعی می‌شود. این مقالات در نشریات متعدد در سال‌های مختلف به چاپ رسیده است. نگارنده (با اهتمام دفتر پژوهش‌های متین) - جهت دستیابی بهتر به این مقالات، آنها را در این مجموعه گردآوری کرده است.

جلد اول این مجموعه در تابستان ۱۳۸۰، جلد دوم در بهار ۱۳۸۱، جلد سوم در بهار ۱۳۸۲، جلد چهارم در تابستان ۱۳۸۳، جلد پنجم در بهار ۱۳۸۴، جلد ششم در تابستان ۱۳۸۵، جلد هفتم در تابستان ۱۳۸۶، جلد هشتم در تابستان ۱۳۸۷، جلد نهم در تابستان ۱۳۸۸، جلد دهم در زمستان ۱۳۹۰ و جلد یازدهم در تابستان ۱۳۹۲ نشریات پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی به چاپ رسیده است.

امید است که این مجموعه بتواند مورد استفاده پژوهشگران، دانشجویان، طلاب و علاقه‌مندان قرار گیرد.

ویراستار

پاییز ۱۳۹۴